

**การประเมินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง
กรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์**
**THE PROJECT EVALUATION OF THE LONG-TERM CARE SERVICE FOR THE DEPENDENT
ELDERLY CASE STUDIES OF LOM KAO DISTRICT PHETCHABUN PROVINCE**

ณัฐวิภา ทองรุ่ง¹ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์
NatthawipaThongrung and kampanart wongwatthanaphong
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University
¹E-mail. natthawipanapat@gmail.com

Received 18 March 2021; Revised 20 July 2021; Accepted 19 August 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิผลโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงกรณีศึกษาอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการประเมินการใช้รูปแบบจำลอง CIPP MODEL และเพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงกรณีศึกษาอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จากการแจกแบบสอบถาม กับประชากรจำนวน 237 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ในเขตพื้นที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ คือ ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องของกองทุนเป็นเรื่องของท้องถิ่น เรื่องของการจัดบริการสาธารณสุขเป็นเรื่องของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำให้เกิดความล่าช้าในการดูแลกลุ่มเป้าหมายซึ่งส่งผลเสียต่อระบบสุขภาพจึงสนับสนุนให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานของหน่วยงานระดับพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานระหว่างพื้นที่ที่การดำเนินงานในระดับดีเด่นพื้นที่ที่มีปัญหาเพื่อการปรับวิธีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, การบริการดูแลระยะยาว, ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

Abstract

The objectives of this research were to study the effectiveness of the long-term care service program for elderly people with dependent conditions by assessing the use of the CIPP MODEL and to study the problem. And obstacles to implementing a long-term care service project for the dependent elderly, a case study in Lom Kao District Phetchabun Province Which is a quantitative research from distribution of questionnaires Descriptive statistics were used for 237 people, ie frequency, percentage, mean and standard deviation. The results of the research were as follows: Opinion of personnel involved in the implementation of the long-

term care service project. For elderly people with dependent conditions In the area of Lom Kao District Phetchabun Province Overall, it is at a high level. And opinions about problems, obstacles and suggestions are that misunderstandings of funds are local. The subject of the organization of public health services is the subject of the Tambon Health Promoting Hospital. This causes delays in the care of target groups which adversely affect the health system, thus encouraging the establishment of a forum to share knowledge about the performance of the regional agencies to exchange knowledge about the performance between the areas operating in outstanding level, problem areas for adjustment of effective operation methods.

Keywords: Project Evaluation, Long-Term Care Service, Elderly people with dependent conditions

บทนำ

กระทรวงสาธารณสุขได้ขับเคลื่อนนโยบายระบบการดูแลระยะยาวลงสู่ระดับพื้นที่ที่กำหนดตัวชี้วัดในปีพ.ศ. 2563 มีเป้าหมายให้ครอบคลุมตำบลร้อยละ 80 มีการออกแบบคู่มือระบบการดูแลระยะยาวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการผู้สูงอายุให้ใช้เป็นแนวปฏิบัติในทางเดียวกันทั้งประเทศ แต่ในทางปฏิบัติพบว่า แนวทางในการจัดการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนจะต้องเชื่อมโยงกับศักยภาพของชุมชนทั้งในระดับบุคคล ระดับหน่วยงานและระดับเครือข่ายซึ่งจะแตกต่างกันตามวัฒนธรรมชุมชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2559)

สำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (ageing society) อย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกับหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกและมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่สำคัญกล่าวคือ ประเทศไทยมีอัตราการเกิดลดลงแต่มีแนวโน้มสัดส่วนประชากรวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 13.2 ในปี พ.ศ. 2553 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.0 ในปี 2558 และร้อยละ 32.1 ในปี พ.ศ. 2583 ส่วนในปี พ.ศ. 2560 สัดส่วนของผู้ที่มีอายุ 80 ปีหรือผู้สูงอายุวัยปลายจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 1 ใน 5 ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมดหรือร้อยละ 20 ซึ่งการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุวัยปลายนี้จะสะท้อนให้เห็นการมีอายุยืนยาวขึ้นของประชากรวัยผู้สูงอายุ และอายุที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดภาวะถดถอยทางด้านสุขภาพตามมาเนื่องจากการทำงานของอวัยวะต่างๆในร่างกายที่เสื่อมลงตามอายุร่วมกับโรคเรื้อรังเช่นโรคหลอดเลือดสมองภาวะสมองเสื่อมเป็นต้นทำให้นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของประชากรที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2558 กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุจำนวน 6,394,022 คนพบว่ามีผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงกลุ่มติดบ้านติดเตียงที่จำเป็นต้องสนับสนุนบริการด้านสุขภาพและสังคมประมาณ 1.3 ล้านคนหรือร้อยละ 21 ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด รัฐบาลให้ความสำคัญกับการที่ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและมีนโยบายด้านการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติโดยผู้สูงอายุทุกราย ซึ่งมีจำนวนประมาณ 10 ล้านคนทั่วประเทศ คาดว่าจะเป็นผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง 1 ล้านคน มีสิทธิได้รับการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค บริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ตามชุดสิทธิประโยชน์ซึ่งเป็นบริการที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ศักยภาพของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุถดถอยลง จากขนาดครอบครัวที่เล็กลง การเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2559)

การบริการดูแลระยะยาว (Long Term Care: LTC) เป็นการบริการที่จัดโดยบุคคลอื่นโดยมุ่งให้ผู้ที่มีสูญเสียหรือเสี่ยงที่จะสูญเสียสมรรถนะต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญให้สามารถดำรงไว้ซึ่งสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเกียรติและศักดิ์ศรีของตน กลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับบริการ Long Term Care จึงไม่จำกัดเฉพาะผู้สูญเสียสมรรถนะในการดูแลตนเองแต่ครอบคลุมถึงผู้ที่เสี่ยงต่อ

การสูญเสียสมรรถนะในการดูแลตนเองด้วยและก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้สูงอายุเช่นกันเป้าประสงค์การดูแลระยะยาวคือการฟื้นฟูความสามารถของสมรรถนะ(Functional Ability) มากกว่าเพียงแค่การช่วยเหลือพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างเดียวบริการต้องหลากหลายจัดโดยภาคส่วนต่างๆโดยการบูรณาการของบริการด้านสังคมและด้านสุขภาพทั้งในแนวราบและแนวดิ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการ Long Term Care กลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบ Long Term Care ในชุมชนคือศูนย์พัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุโดยมีคณะกรรมการสนับสนุนการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้คณะกรรมการกองทุนหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ (กองทุนตำบล) เป็นกลไกในการบริหารจัดการโดยมีแนวคิดหลักว่าท้องถิ่นและชุมชนมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการและระดมทรัพยากรและคาดว่าจะทำให้เกิดการบูรณาการการจัดบริการได้อย่างเหมาะสมภายใต้การสนับสนุนของระบบสุขภาพระดับอำเภอ (DHS) โดยส่วนกลางสนับสนุนการพัฒนากำลังคนจัดอบรมผู้จัดการการดูแล (CM) และผู้ช่วยเหลือดูแล (CG) สนับสนุนงบประมาณกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีค่าคะแนน Barthel ADL index เท่ากับหรือน้อยกว่า 11 กำหนดชุดสิทธิประโยชน์และค่าใช้จ่ายตามระดับการมีภาวะพึ่งพิงและภาวะสับสนทางสมอง ขณะเดียวกันมีการจัดประชุมชี้แจงและแก้ไขประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเพื่อให้ท้องถิ่นและกองทุนสามารถใช้เงินได้ตามเจตนารมณ์ของนโยบายโดยปีแรกมีพื้นที่เป้าหมายคือตำบลที่กองทุนอยู่ในเกณฑ์ที่มีความพร้อมและสมัครใจเข้าร่วม 1,000 แห่งและมีเป้าหมายผู้สูงอายุที่ต้องดูแล 100,000 คน (สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์, ไพบุลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล, วิรัช เกษมทรัพย์, วิชัย เอกพลากร, บวร สมสิริพันธ์, 2561)

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ ดังนั้นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์การดำเนินงานตามนโยบายการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างต่อเนื่องและครอบคลุมจึงมีความจำเป็นที่ต้องนำแนวคิดและวิธีการวิจัยประเมินผลเพื่อศึกษาศึกษาวิจัยประเมินผลโครงการบริการดูแลระยะยาวและเป็นสารสนเทศนำเข้าในกระบวนการพัฒนาการดำเนินงานโครงการดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยการประยุกต์รูปแบบการประเมินชิปปี้โมเดล (CIPP Model) (Stufflebeam, 1971) ซึ่งมีองค์ประกอบการประเมินโครงการ 4 ด้านได้แก่สภาพแวดล้อมปัจจัยนำเข้ากระบวนการดำเนินงานและผลผลิตเนื่องจากคุณลักษณะของโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้หลักประกันสุขภาพแห่งชาตินั้นเป็นโครงการที่จำเป็นต้องพัฒนาทั่วทั้งพื้นที่ของชุมชนอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกันทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ในกระบวนการปรับปรุงการดำเนินงานโครงการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชนอย่างต่อเนื่องในวงจรคุณภาพเพื่อบรรลุเป้าหมายของโครงการอันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีแบบองค์รวมเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงบั้นปลายของชีวิตและสามารถลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินประสิทธิผลโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยการประเมินการใช้รูปแบบจำลอง CIPP MODEL กรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงกรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluative research design) โดยใช้แบบจำลองซิปป์ (CIPP Model) ในการประเมินผลประสิทธิผลของการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ใน 4 ปีวิจัยคือปัจจัยสภาพแวดล้อมปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิต โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วย 3 กลุ่มหลักด้วยกัน โดยมีความสัมพันธ์กับการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ในพื้นที่อำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ 1) บุคลากรด้านสุขภาพเลือกแบบเจาะจงทุกหน่วยของประชากร จำนวน 75 คน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกแบบเจาะจงทุกหน่วยของประชากร จำนวน 63 คน 3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเลือกแบบเจาะจงผู้ที่เป็นทีมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 99 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 237 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการประเมินผลการดำเนินงานโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็น/การปฏิบัติงานที่มีต่อปัจจัย 4 ด้านสำหรับทีมบุคลากรด้านสุขภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ในการดำเนินงานโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยด้านบริบทประเด็นคำถามเกี่ยวกับความสอดคล้องของโครงการนโยบายในแต่ละระดับสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมและเพียงพอของทรัพยากรศักยภาพของทีมงานแผนงานแบบองค์รวมภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์และการสร้างทีมงานและความร่วมมือ 3) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานในส่วนด้านการวางแผนการจัดองค์กรการจัดบุคลากรการสั่งการ/การมอบหมายงาน และการควบคุมติดตามประเมินผล 4) ด้านผลผลิต (Product) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการดูแลผู้สูงอายุ

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็น/การปฏิบัติงานที่มีต่อปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต (Product) สำหรับผู้นำชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุข ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของทรัพยากรต่างๆ ความรู้และศักยภาพของบุคลากรการดำเนินงานในส่วนด้านการวางแผนการจัดองค์กรการจัดบุคลากรการควบคุมติดตามประเมินผลและระดับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุ

2.3 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยด้านผลผลิต (Product) สำหรับผู้สูงอายุประเด็นคำถามเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจที่มีต่อการดำเนินงานโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง อนึ่งแบบสอบถามการปฏิบัติงาน/ความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานโครงการฯ

2.4 แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการฯ มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนจากกรอบแนวคิดทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 วิเคราะห์นโยบายแผนงานและยุทธศาสตร์ของโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประเมินโครงการเพื่อเป็นแนวในการสร้างแบบสอบถาม

3.2 ศึกษาลักษณะเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคอร์ทและศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับประเมินโครงการตามรูปแบบของ (CIPP Model)

3.3 ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ออกหนังสือถึงประธานอาสาสมัครประจำหมู่บ้านทั้งหมด 99 คน สำนักงานสาธารณสุข อำเภอหล่มเก่า และ องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งหมด 9 ตำบล ในเขตอำเภอหล่มเก่า

3.4 จัดทำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ให้เพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถาม กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 237 คน มาจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการทั้งหมด

3.5 ดำเนินการลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูล ด้วยตนเอง

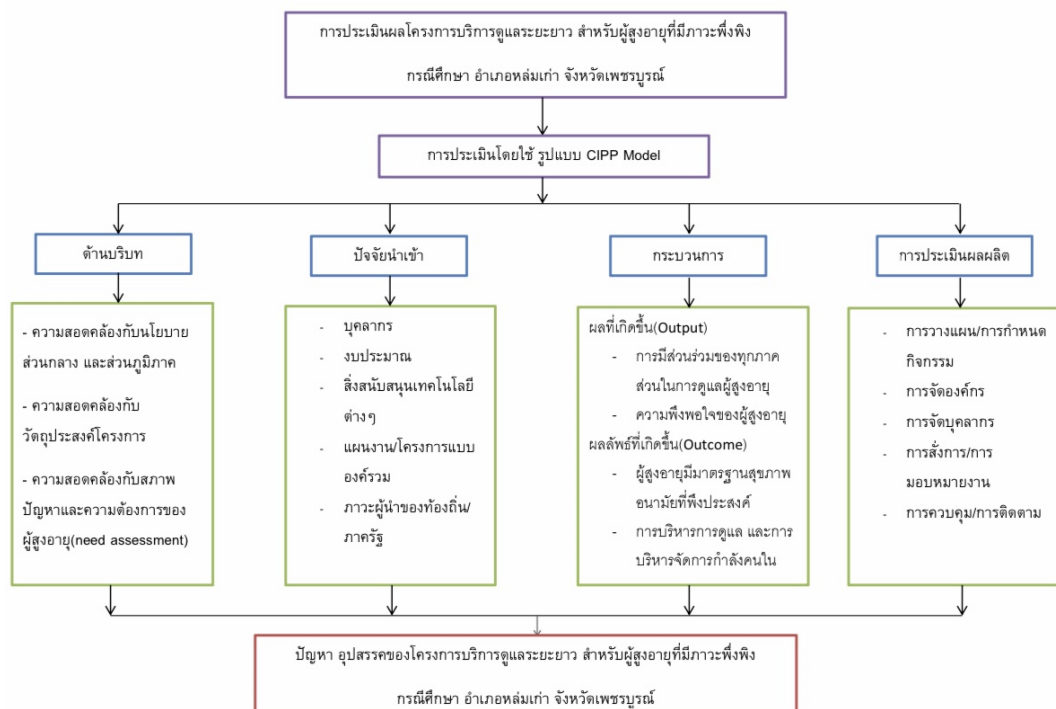
3.6 นำแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการที่ได้มาตรฐาน เพื่อทำการประเมินผลต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การประเมินโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยใช้สถิติพรรณนา เป็นการบรรยายข้อมูลของประชากรที่ศึกษาโดยร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D: Standard Deviation) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไป

4.2 การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการประเมินโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยประยุกต์การประเมินโดยใช้รูปแบบจำลองชิป (CIPP Model) กรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ จากแบบสอบถามผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลผลตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1970) โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประเมินประสิทธิผลโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยการประเมินการใช้รูปแบบจำลอง CIPP MODEL กรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการประเมินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษาอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองซิปโมเดล (CIPP MODEL) โดยภาพรวม

(N=237)

ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการประเมินโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
การประเมินด้านบริบทหรือสิ่งแวดล้อม (Context Evaluation)	3.83	0.362	มาก
การประเมินด้านปัจจัยการนำเข้า (Input Evaluation)	3.73	0.351	มาก
การประเมินด้านปัจจัยกระบวนการ (Process Evaluation)	4.75	0.432	มากที่สุด
การประเมินปัจจัยด้านผลผลิต (Product Evaluation)	3.77	0.436	มาก
ภาพรวม	4.02	0.323	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินการปฏิบัติงานโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงกรณีศึกษาอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.020$, S.D.=0.323) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านบริบทหรือสิ่งแวดล้อมด้านปัจจัยการนำเข้า และด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก มีเพียงด้านปัจจัยกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด

ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ตารางที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- คณะอนุกรรมการ LTC บางพื้นที่ยังขาดความมั่นใจในระเบียบการเบิก/จ่ายงบประมาณของกองทุน LTC	- ทบทวนกลไกการพิจารณา Care plan เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านศักยภาพ
- ความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องของกองทุนเป็นเรื่องของท้องถิ่น เรื่องของการจัดบริการสาธารณสุขเป็นเรื่องของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำให้เกิดความล่าช้าในการดูแลผู้สูงอายุซึ่งส่งผลเสียต่อระบบสุขภาพ	- สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานของหน่วยงานระดับพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานระหว่างพื้นที่ที่การดำเนินงานในระดับดีเด่น / พื้นที่ที่มีปัญหาเพื่อการปรับวิธีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ
- ขาดความศรัทธา และทัศนคติที่ดีของเจ้าหน้าที่ทุกระดับเกี่ยวกับการร่วมทำงานโครงการ LTC	- ควรมีการสร้างทัศนคติให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับเกี่ยวกับการทำงานที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง ยอมรับฟังเข้าใจ เข้าถึงปัญหาและร่วมกันแก้ไข พัฒนาจาก

	ฐานข้อมูลจริง เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนและภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการระบบสุขภาพงาน - LTC ทบทวนรูปแบบการทำงานให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่และภาคีมีความสุข จะทำให้งานนี้เป็นงานที่เต็มใจและขับเคลื่อนอย่างมีความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ
- กลุ่มเป้าหมายของนโยบายไม่ครอบคลุมผู้มีภาวะพึ่งพิงทั้งหมดไม่จำกัดอยู่เฉพาะผู้สูงอายุเนื่องจากยังมีผู้มีภาวะพึ่งพิงที่ไม่ใช่กลุ่มผู้สูงอายุ	- ขยายกลุ่มเป้าหมายให้บริการโครงการฯ ครอบคลุมทุกกลุ่มตามสิทธิประโยชน์ของผู้มีภาวะคะแนนประเมินในกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง
- Work Over Load (ภาระงานล้นมือ) ของ CM จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรม CM มี รพ.สต.ละ 1 คน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งรับผิดชอบงานบริการด้านสาธารณสุขทุกมิติและการดูแลส่งเสริมสุขภาพ การรักษา การฟื้นฟูประชาชนทุกคนในระดับพื้นที่และ CG ที่ผ่านการอบรมไม่อยู่ในพื้นที่ไปประกอบอาชีพต่างจังหวัดหรือผ่านการอบรมแล้วไม่ปฏิบัติงานตามเงื่อนไข	- องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหรือสาธารณสุขจัดสรรงบประมาณการผลิต CM / CG ให้ครบทุกพื้นที่การจัดสรรโควตา จัดสรรงบประมาณ และจัดอบรม CM และ CG และควรจัดให้มีกลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายพันธมิตรการทำงานให้มากขึ้น
- ขาดการ Feed back ข้อมูลสถานการณ์จริงภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ขาดเทคโนโลยีการดูแลผู้สูงอายุ ขาดโอกาสการเข้าถึงการบริการที่ทันสมัย	- พัฒนาระบบการเยี่ยมบ้านโดยทีมสหวิชาชีพอย่างต่อเนื่องโดยใช้การสื่อสารส่งต่อด้วยเทคโนโลยีระบบ IT เช่นการส่งต่อฉุกเฉินหรือการเจ็บป่วย จะเกิดผลลัพธ์ที่รวดเร็ว สะดวกต่อการประเมินและขอรับคำปรึกษาจากแพทย์รวมถึงสรุปการดูแลรักษาตามระบบการส่งต่อและวิธีการอย่างถูกต้อง สนับสนุนจุดรวมอุปกรณ์การแพทย์การจัดบริการให้เยี่ยมอุปกรณ์ ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น อุปกรณ์ช่วยพยุงเดิน ที่นอนลม เครื่องผลิตออกซิเจน เตียงฟาวเลอร์ชนิดมือหมุน
- การขาดรายได้ของครอบครัวเนื่องจากการต้องหยุดหรือออกจากงานประจำโดยสิ้นเชิงเพื่อมาดูแลกลุ่มเป้าหมาย ทำให้รายรับน้อยกว่ารายใช้จ่าย ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นค่าอุปกรณ์ทำแผลกดทับ ค่าผ้าออมผู้ใหญ่(กางเกงซึมซับ) อาหารปันให้ทางสายยาง ฯลฯ	- การสนับสนุนการพัฒนาด้านอาชีพรายได้ โดยบูรณาการกับการบริการด้านสวัสดิการสังคม ประสานความร่วมมือหน่วยงานภาคีเครือข่าย ให้กับ ผู้สูงอายุ/ผู้ดูแลในครอบครัว

อภิปรายผล

การประเมินประสิทธิผลโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยการประเมินการใช้รูปแบบจำลอง CIPP MODEL กรณีศึกษา อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย พบว่า การประเมินการปฏิบัติงานโครงการบริการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษาอำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.020, S.D.=0.323$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านบริบทหรือสิ่งแวดล้อมด้านปัจจัยการนำเข้าและด้านผลผลิต อยู่ในระดับมาก มีเพียงด้านปัจจัยกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยศ วัชรคุปต์, วรณภา คุณากรวงศ์, พลิสฐ์ พัทนา, สาวินี สุริยันรติก (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของบริการการดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลให้ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในด้านการดูแลด้านสุขภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีสุขภาพที่ถดถอยลงสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ได้จัดสรรงบประมาณในปีงบประมาณ 2559 จำนวน 600 ล้านบาท สำหรับโครงการ “ระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง” (Long-term care: LTC) ในพื้นที่นำร่อง การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิผลของการให้บริการการดูแลระยะยาวภายใต้โครงการดังกล่าวในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ จำนวน 405 คน จำแนกเป็นผู้สูงอายุที่ได้รับบริการแบบปกติ (กลุ่มควบคุม) จำนวน 261 คน และภายใต้โครงการ LTC (กลุ่มทดลอง) จำนวน 144 คน ซึ่งได้รับการบริการการดูแลระยะยาวภายใต้แผนการดูแล (care plan) เช่น การตรวจวัด vital sign การดูแลกิจวัตรประจำวัน การทำกายภาพบำบัด ทั้งนี้ การวิเคราะห์ประสิทธิผลของโครงการ LTC วัดจากคะแนนเฉลี่ยดัชนีบาร์เธลความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (Barthel activities of daily living : Barthel ADL) ของผู้เข้าร่วมโครงการหลังจากที่ได้รับการบริการการดูแลระยะยาวเป็นเวลาประมาณ 4 เดือน การศึกษาพบว่า การให้บริการการดูแลระยะยาวทั้งในรูปแบบปกติและภายใต้โครงการ LTC ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการทำกิจวัตรประจำวันขึ้นพื้นฐานด้วยตนเองได้มากขึ้น โดยกลุ่มทดลองที่ได้รับการภายใต้โครงการ LTC มีคะแนน Barthel ADL เฉลี่ย ดีขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ประมาณ 1 คะแนน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าโครงการ LTC มีประสิทธิผล ช่วยให้ ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น และสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดูแลระยะยาวลงได้ถึง 5.7 ล้านบาทด้วยต้นทุนการให้บริการ 7.2 แสนบาท ภาครัฐจึงควรสนับสนุนให้มีระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่บ้าน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบบการดูแลระยะยาวของภาคส่วนต่างๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ

ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษา อำเภอห่มเกล้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาว พบว่า ในบางครั้งคณะกรรมการ LTC บางพื้นที่ไม่เข้าใจในระเบียบการเบิก/จ่ายงบประมาณของกองทุน LTC ทำให้มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องของกองทุนเป็นเรื่องของท้องถิ่น รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายของนโยบายไม่ครอบคลุมผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงทั้งหมด อีกทั้งเจ้าหน้าที่เกิดภาระงานล้นมือของ CM เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ผ่านการอบรม CM ทำงานอยู่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพียงคนเดียว ขาดการ Feed back ข้อมูลสถานการณ์จริงภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการบริการดูแลระยะยาว พบว่า ควรมีการสร้างทัศนคติให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับเกี่ยวกับการทำงานที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง ยอมรับฟัง เข้าใจ เข้าถึงปัญหาและร่วมกันแก้ไข พัฒนาจากฐานข้อมูลจริง เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน และภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการจัดการระบบสุขภาพ งาน LTC ทบทวนรูปแบบการทำงานให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่และภาคีมีความสุข จะทำให้งานนี้เป็นงานที่เต็มใจและขับเคลื่อนอย่างมี

ความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ ทบทวนกลไกการพิจารณา Care plan เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านศักยภาพ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหรือสาธารณสุขควรจัดสรรงบประมาณการผลิต CM / CG ให้ครบทุกพื้นที่การจัดสรรโควตา จัดสรรงบประมาณ และจัดอบรม CM และ CG และควรจัดให้มีกลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายพันธมิตรการทำงานให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรวิวรรณ ศิริสมบุญ,ณภัทรกฤต จันทวงศ์ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินผลโครงการระบบการดูแลและเยี่ยม สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ตำบลบ้านลำ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสกลนคร การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัจจัยในการปรับปรุงโครงการระบบการดูแลและเยี่ยมสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ให้มีสุขภาพชีวิตที่ดีขึ้น และไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง การวิจัยใช้รูปแบบการประเมินผลของ สเต็ก (Stake's Evaluation Model) ร่วมกับรูปแบบการประเมินผลแบบชิปโมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบี (Stufflebeam) ดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคมถึง มิถุนายน 2558 ใช้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่ม แบบเจาะจง 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้บริหารและคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง และ (2) กลุ่มนักบริหารที่ปฏิบัติงานให้การดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง รวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถาม การสัมภาษณ์กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม มีความเห็นว่า ภาพรวมทั้ง 4 ด้านของโครงการ ได้แก่ (1) บริบท (2) ปัจจัยเบื้องต้น (3) กระบวนการดำเนินงาน และ (4) ผลผลิตของโครงการ มีความเหมาะสมในระดับมาก มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สามารถสนับสนุนการดำเนินงานให้ได้รับผลผลิตตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตรงตามความคาดหวังของผู้บริหารและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ได้แก่ (1) โครงการควรได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง (2) ผู้จัดการระบบ ควรมีจำนวนเพียงพอกับภาระงาน (3) ควรเพิ่มศักยภาพทีมสนับสนุนให้มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลผู้สูงอายุ (4) ควรมีเวทีเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน (5) นักบริหารควรได้รับการคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจจริง และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงด้านกระบวนการ ได้แก่ (1) ควรมีค่าตอบแทนให้แก่ นักบริหารอย่างต่อเนื่อง เพียงพอ และเหมาะสมกับภาระงาน (2) ควรมีช่องทางการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการเพื่อการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างราบรื่น (3) ควรมีงบประมาณเพื่อจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (4) ควรปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการสอน โดยยกตัวอย่างจากปัญหาของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนของผู้เข้ารับอบรม และเน้นการฝึกภาคปฏิบัติ โดยมีคู่มือการปฏิบัติงานให้ชัดเจน และ (5) ควรควบคุมเวลาที่ใช้ในการอบรมโดยไม่ควรรู้เวลาเต็มวัน เพื่อความสะดวกในการแบ่งเวลากับการกิจประจำวันของผู้เข้ารับการอบรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการสร้างทัศนคติให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับเกี่ยวกับการทำงานที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง ยอมรับฟัง เข้าใจ เข้าถึงปัญหาและร่วมกันแก้ไข พัฒนาจากฐานข้อมูลจริง เน้นการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน และภาคีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการระบบสุขภาพงาน
2. ควรให้การสนับสนุนการพัฒนาด้านอาชีพรายได้โดยบูรณาการกับการบริการด้านสวัสดิการสังคม ประสานความร่วมมือหน่วยงานภาคีเครือข่าย ให้กับ ผู้สูงอายุ/ผู้ดูแลในครอบครัว
3. ควรพัฒนาระบบการเยี่ยมบ้านโดยทีมสหวิชาชีพอย่างต่อเนื่องโดยใช้การสื่อสารส่งต่อด้วยเทคโนโลยีระบบ IT เช่นการส่งต่อฉุกเฉินหรือการเจ็บป่วย จะเกิดผลลัพธ์ที่รวดเร็ว สะดวกต่อการประเมินและขอรับคำปรึกษาจากแพทย์รวมถึงสรุปการดูแลรักษาตามระบบการส่งต่อและวิธีการอย่างถูกต้อง สนับสนุนจตุรรม

อุปกรณ์การแพทย์ การจัดบริการให้ยืมอุปกรณ์ ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น อุปกรณ์ช่วยพยุงเดิน ที่นอนลม เครื่องผลิตออกซิเจน เตียงฟาวเลอร์ชนิดมือหมุน

4. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหรือสาธารณสุขควรจัดสรรงบประมาณการผลิต CM / CG ให้ครบทุกพื้นที่การจัดสรรโควตา จัดสรรงบประมาณ และจัดอบรม CM และ CG และควรจัดให้มีกลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่ายพันธมิตรการทำงานให้มากขึ้น

5. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหรือสาธารณสุขควรสนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานของหน่วยงานระดับพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการดำเนินงานระหว่างพื้นที่ที่การดำเนินงานในระดับดีเด่น /พื้นที่ที่มีปัญหาเพื่อการปรับวิธีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการบริหารจัดการระบบการบริการและดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระยะยาวเพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการต่อไป
2. ควรศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงต่อการดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง
3. ควรศึกษาแนวทางการบริการและดูแลผู้สูงอายุระยะยาวที่มีภาวะพึ่งพิงในจังหวัดอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *เอกสารประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องบูรณาการระบบสุขภาพเขตเมือง*. 30 มีนาคม 2559. (อัดสำเนา)
- ยศ วัชรคุปต์, วรณภา คุณากรวงศ์, พลธิษฐ์ พัจนา,สาวิณี สุริยันรติก. (2561). ประสิทธิภาพของบริการการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*. 12(4), 608-624.
- รวิวรรณ ศิริสมบุญ,และณภัทรกฤตจันทวงศ์. (2558). การวิจัยประเมินผลโครงการระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ตำบลบ้านลำ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 24(6), 1075-1085
- สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์, ไพบูลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล,วิรัช เกษมทรัพย์, วิชัย เอกพลากร และบรรคม ลีระพันธ์. (2561). *รายงานการวิจัย. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการดูแลระยะยาว (Longterm care) สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2559). *คู่มือสนับสนุนการบริหารจัดการระบบบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- Best, J.W. (1970). *Research In Education*. (2 nd ed). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

